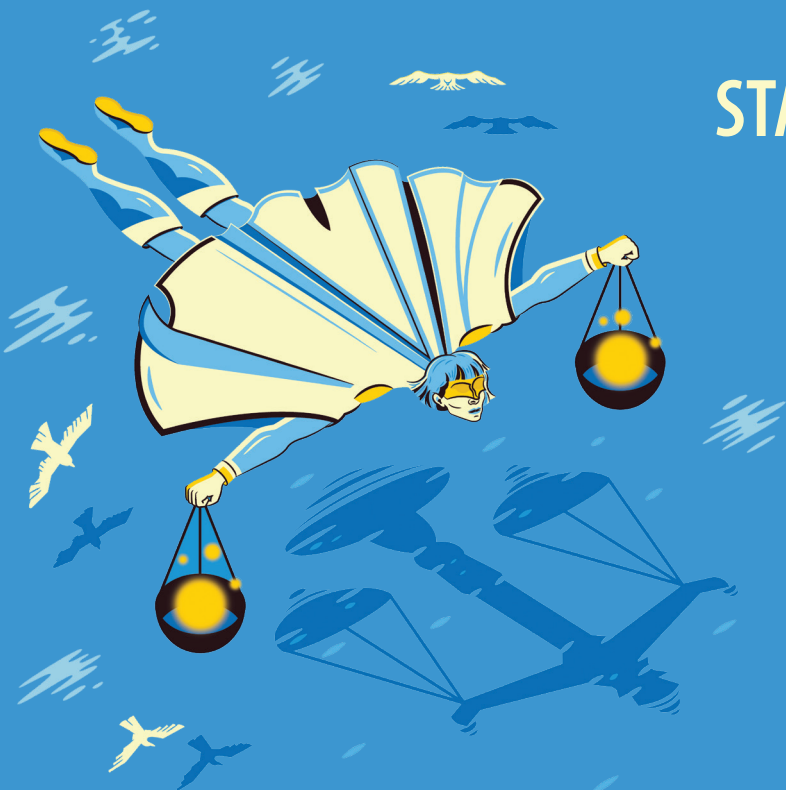

STATUL DE DREPT: GHID PENTRU UTILIZATOR

STATUL DE DREPT, DEMOCRAȚIA, DREPTURILE OMULUI

Statul de drept, democrația și drepturile omului, cei trei piloni ai Consiliului Europei, sunt strâns legați și inseparabili.

- ▶ Democrația asigură implicarea cetățenilor în luarea deciziilor publice;
- ▶ Drepturile omului protejează indivizii de orice ingerință arbitrară și excesivă în libertățile lor și asigură demnitatea umană;
- ▶ Un stat guvernat de principiul supremației dreptului garantează că exercitarea puterii publice este reglementată și supusă controlului.

Statul de drept promovează democrația, deoarece garantează răspunderea celor care dețin puterea publică. Acesta protejează drepturile omului printr-un sistem de justiție independent și imparțial și protejează minoritățile împotriva guvernării arbitrare a majorității.

De ce este acest lucru esențial?

Un stat lipsit de reguli clare este predispus la instabilitate și arbitrar.

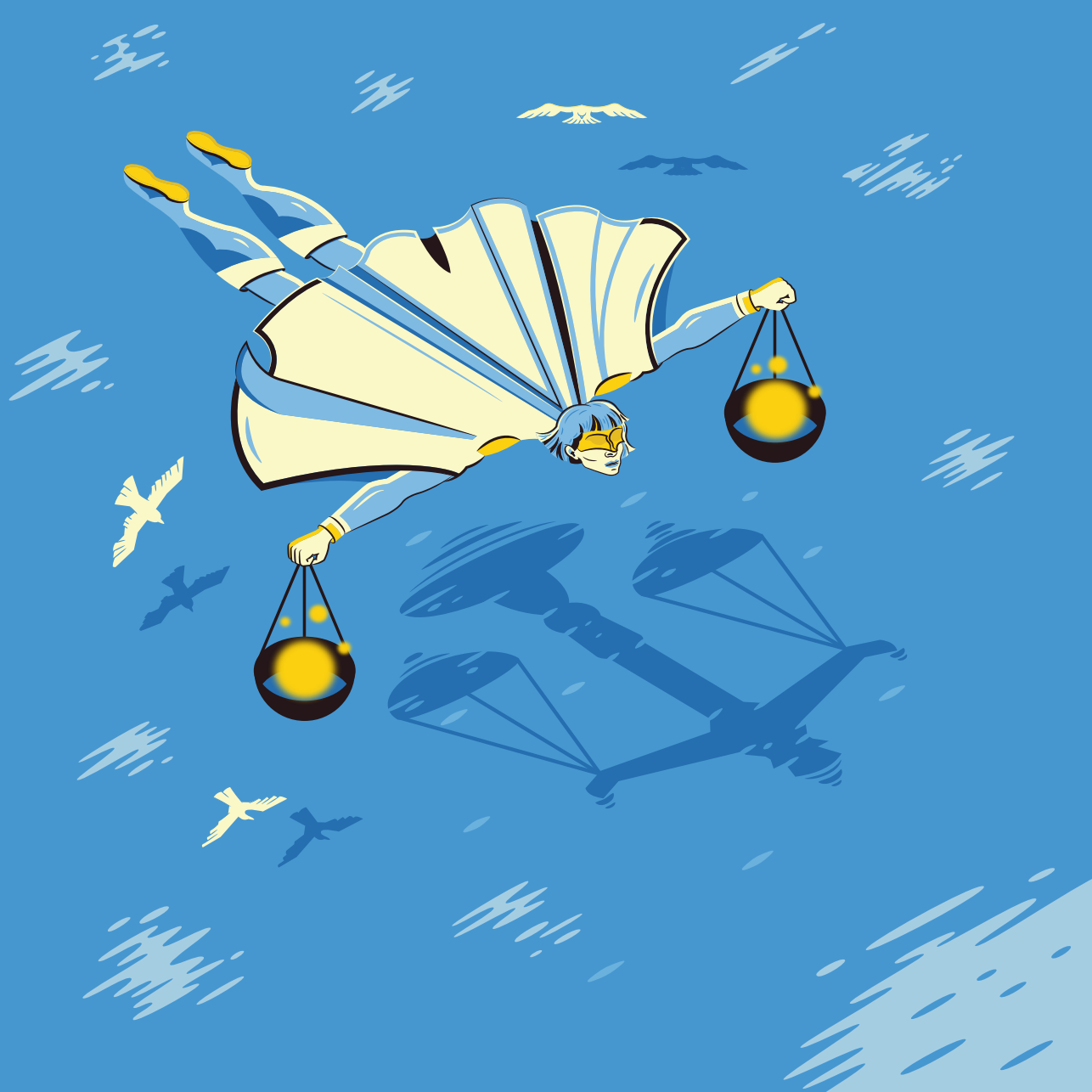
Statul de drept protejează libertățile fundamentale ale fiecărei persoane. Este fundamentul democrațiilor moderne.

Statul de drept se întemeiază pe cinci principii fundamentale:

- ▶ **Legalitatea** – Legile se aplică tuturor și stabilesc limitele exercitării puterii.
- ▶ **Securitatea juridică** – Legile sunt clare, accesibile și previzibile.
- ▶ **Prevenirea abuzului de putere** – Sunt instituite mecanisme de control pentru a evita arbitrariul.
- ▶ **Egalitatea în fața legii și nediscriminarea** – Legile protejează toate persoanele și sunt aplicate în mod egal, iar discriminarea este interzisă.
- ▶ **Accesul la o justiție independentă și imparțială** – Fiecare persoană își poate apăra drepturile în fața unei instanțe de judecată.

Ilustrații „Lady Justice” realizate de artista malteză, Nadine Theuma

LEGALITATEA

Legile se aplică tuturor și stabilesc limitele exercitării puterii

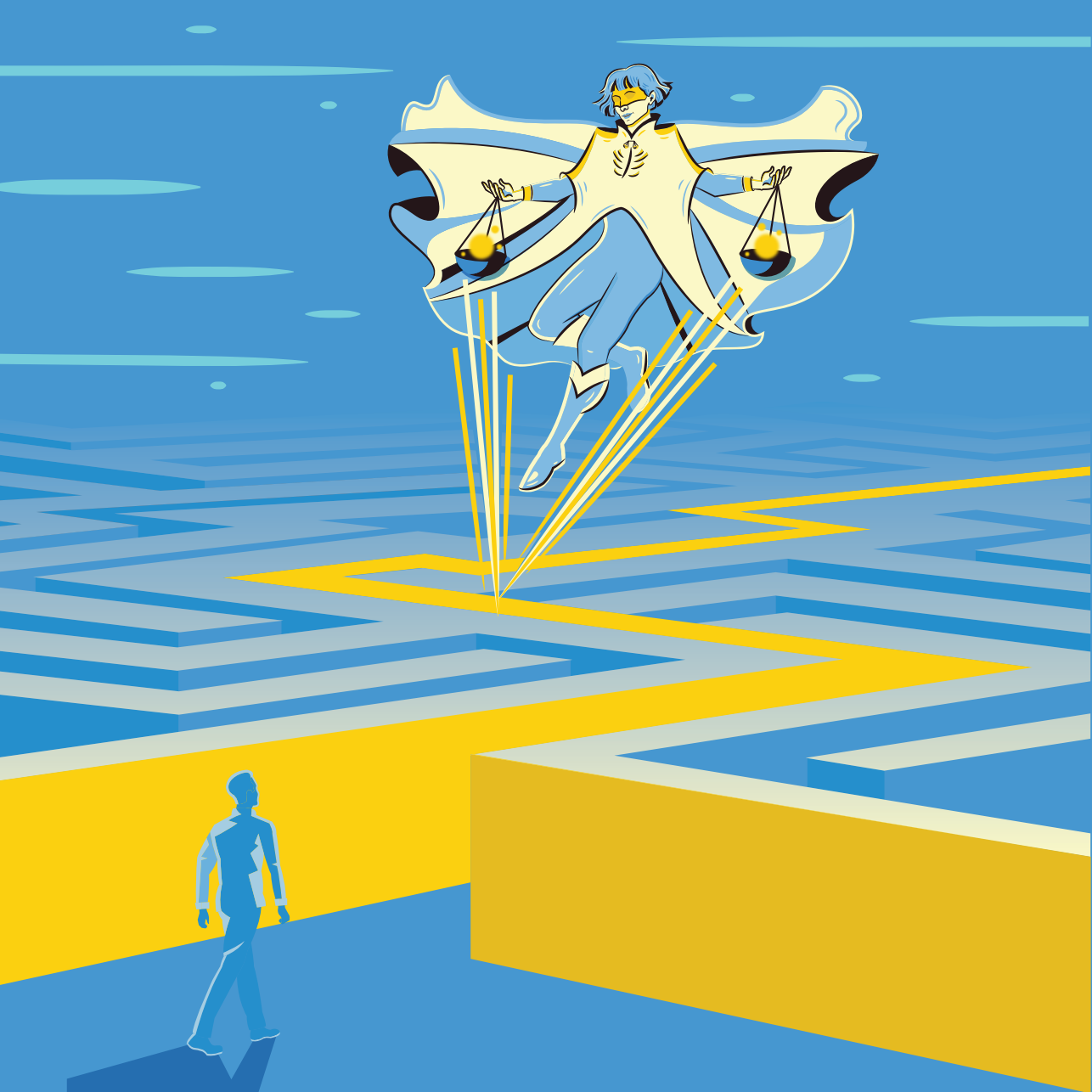
Într-un stat guvernat de principiul supremației dreptului, acțiunile autorităților și ale cetățenilor sunt reglementate prin acte legislative adoptate în mod democratic. Puterea executivă nu își poate exercita competențele și nu își poate impune voința fără limite sau fără un control corespunzător.

Principii esențiale

- ▶ Toate deciziile trebuie adoptate în cadrul legal existent.
- ▶ Legile trebuie adoptate printr-un proces democratic clar și transparent.
- ▶ Deciziile autorităților publice trebuie supuse controlului unei instanțe independente. Guvernul nu își poate conferi noi competențe fără a respecta regulile stabilite prin constituție.
- ▶ Convențiile și tratatele internaționale, precum și hotărârile pronunțate de instanțele internaționale, trebuie aplicate și respectate.
- ▶ Legea trebuie pusă în aplicare în mod efectiv.

De ce este acest lucru esențial?

Dacă puterea nu ar trebui exercitată în limitele legii, aceasta ar fi susceptibilă de abuz. De exemplu, un guvern ar putea restrânge libertățile după bunul său plac. Claritatea și respectarea legislației adoptate în mod democratic reprezintă o garanție a justiției și a egalității pentru toți.

SECURITATEA JURIDICĂ

Legile sunt clare, accesibile și previzibile

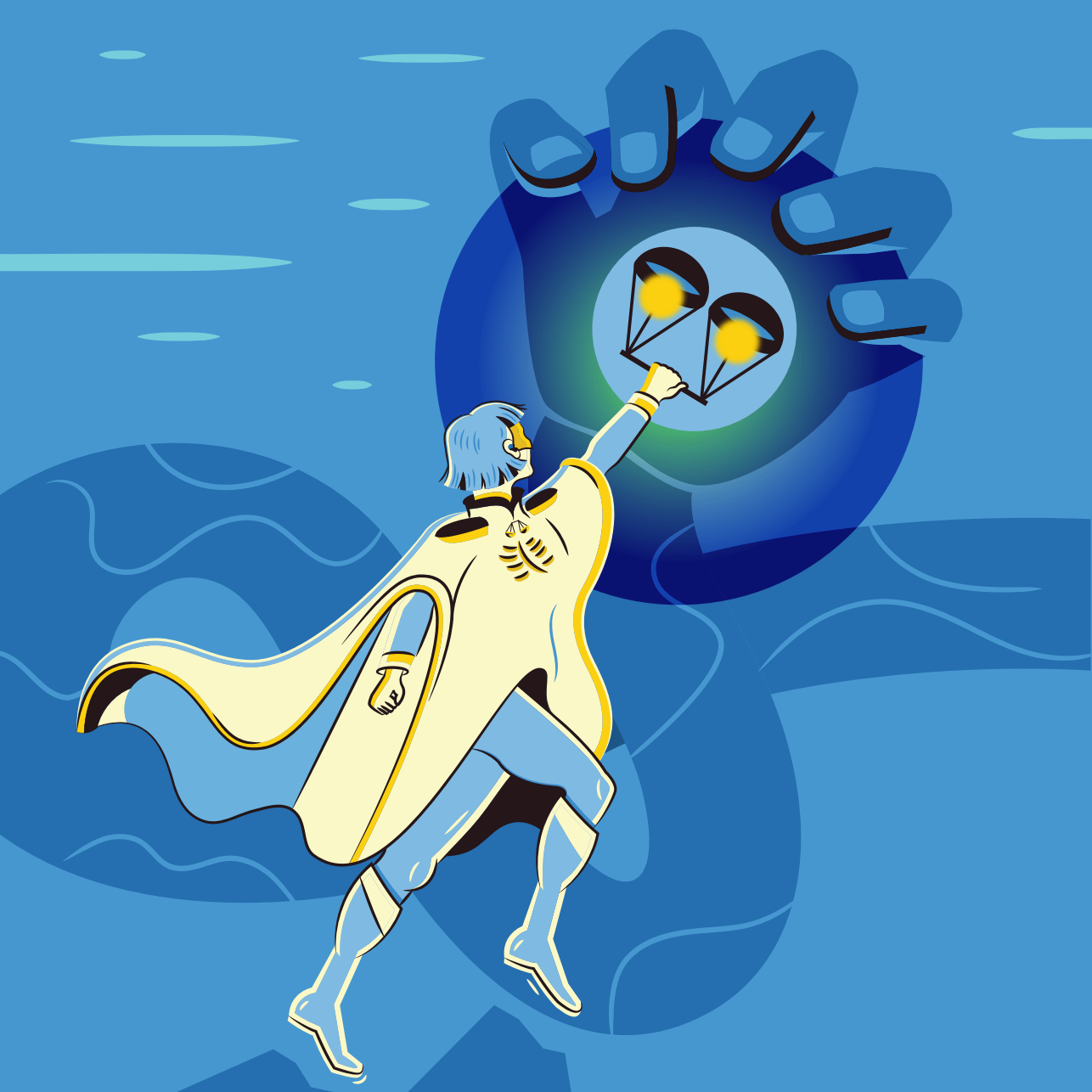
Securitatea juridică asigură faptul că legile sunt clare, accesibile și previzibile și că nu sunt aplicate retroactiv. În acest fel, fiecare persoană își cunoaște drepturile și obligațiile în avans.

Principii esențiale

- ▶ Legile și hotărârile judecătorești trebuie să fie ușor accesibile și inteligibile.
- ▶ Legile nu trebuie să se modifice în mod imprevizibil și trebuie să fie coerente.
- ▶ Nicio persoană nu poate fi condamnată pentru o faptă care nu constituia infracțiune sau contravenție la momentul săvârșirii sale.

De ce este acest lucru esențial?

Pentru ca persoanele să poată acționa cu încredere, acestea trebuie să își cunoască drepturile și obligațiile. Legile vagi sau cele care se modifică frecvent generează incertitudine și instabilitate și lasă indivizii expuși unor sancțiuni imprevizibile.

PREVENIREA ABUZULUI DE PUTERE

Sunt instituite mecanisme de control pentru a evita arbitriul.

Puterea nelimitată și necontrolată duce la injustiție. Pericolele puterii absolute includ decizii arbitrare, corupție și represiune politică. De exemplu, supravegherea excesivă fără autorizare judiciară sau fără un control corespunzător poate conduce la încălcări ale drepturilor omului.

Principii esențiale

- ▶ Separarea puterilor: puterea nu trebuie concentrată în mâinile unei singure autorități.
- ▶ Obligația de motivare: deciziile publice trebuie justificate și explicate.
- ▶ Controlul judiciar: toate deciziile autorităților publice trebuie să poată fi contestate în fața unor instanțe independente și imparțiale.

De ce este acest lucru esențial?

Fără mecanisme de control, un guvern ar putea lua decizii arbitrare, ar putea cenzura opoziția sau chiar desființa libertățile fundamentale. Supremația dreptului instituie garanții pentru a preveni asemenea abuzuri.

EGALITATEA ÎN FAȚA LEGII ȘI NEDISCRIMINAREA

Legile protejează toate persoanele și sunt aplicate în mod egal, iar discriminarea este interzisă

Statul de drept impune ca tuturor persoanelor să le fie recunoscute aceleași drepturi și obligații stabilite prin lege și să nu existe diferențe nejustificate în modul în care acestea sunt tratate.

Egalitatea în fața legii înseamnă:

- ▶ Nu trebuie făcută nicio distincție nejustificată între persoane, nici în lege, nici în aplicarea acesteia.
- ▶ Trebuie asigurată protecția împotriva oricărei forme de discriminare.
- ▶ Aceleași drepturi și obligații trebuie garantate pentru toți.
- ▶ Oricine este discriminat trebuie să poată să se apere.

Progrese esențiale – Exemplul dreptului de vot al femeilor

Întârzierea în recunoașterea dreptului de vot pentru femei în Europa reprezintă un exemplu de discriminare istorică. Finlanda a fost prima țară europeană care a acordat femeilor dreptul de vot, în 1906. Abia după 1918 acest drept a fost extins în majoritatea celorlalte țări europene, iar acesta a devenit universal în Europa abia din 1984. Astăzi, statul de drept nu doar că protejează dreptul de vot al femeilor, ci și asigură și încurajează participarea lor activă în viața politică, fără discriminare.

ACCESUL LA O JUSTIȚIE INDEPENDENTĂ ȘI IMPARȚIALĂ

Fiecare persoană își poate apăra drepturile în fața unei instanțe de judecată

Accesul la o instanță independentă și imparțială permite persoanelor să își apere drepturile. De exemplu, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat că imposibilitatea de a contesta în fața instanței încetarea raporturilor de muncă, privarea de proprietate sau încetarea accesului la proprii copii au constituit o încălcare a drepturilor reclamantilor. O justiție rapidă și accesibilă este esențială pentru a asigura egalitatea în drepturi.

Principii esențiale

- ▶ Fiecare persoană are dreptul de a se adresa unei instanțe și beneficiază de un proces echitabil în fața unei instanțe independente și imparțiale.
- ▶ Hotărârile judecătorești sunt accesibile și clar motivate.
- ▶ Asistența juridică și ajutorul public judiciar sunt disponibile pentru cei care au nevoie.
- ▶ Procedurile sunt rezonabil de rapide și necostisitoare.
- ▶ Hotărârile instanțelor sunt puse în executare.

De ce este acest lucru esențial?

Fără acces la justiție, cetățenii care au fost nedreptățiți nu ar putea să își valorifice drepturile. Statul trebuie să garanteze existența unor instanțe independente și a unui sistem judiciar accesibil tuturor.

PAX EVAN
TIBI GELI
MAR STA
CE MENS

STATUL DE DREPT ÎN PRACTICĂ

Rolul Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei

Comisia de la Veneția a sprijinit statele membre în elaborarea unor sisteme constituționale care să permită implementarea efectivă a principiilor statului de drept. De asemenea, Comisia a pus la dispoziție un instrument – Lista de verificare a statului de drept – care servește la evaluarea nivelului de implementare a principiilor statului de drept într-o țară.

Lista de verificare a statului de drept adoptată de Comisia de la Veneția

Lista de verificare din 2016 prezintă principiile fundamentale ale statului de drept – legalitatea, securitatea juridică, prevenirea abuzului și uzului necorespunzător al puterii, accesul la justiție, egalitatea și nediscriminarea – sub forma unor repere cu parametri detaliați și surse relevante.

Utilizând Lista de verificare, guvernul, parlamentul, societatea civilă, cetățenii, precum și organizațiile internaționale pot evalua în ce măsură sunt respectate principiile statului de drept într-un anumit stat. Astfel, Lista de verificare permite identificarea punctelor slabe sau a lacunelor care necesită acțiune din partea statului. Comisia de la Veneția a formulat numeroase recomandări privind modul de remediere a acestor puncte slabe și lacune.

Cine suntem?

Comisia de la Veneția „Pentru Democrație prin Drept” este organismul consultativ al Consiliului Europei în domeniul dreptului constituțional, format din experți independenți.

A fost înființată la 10 mai 1990 la inițiativa juristului italian Antonio La Pergola. După căderea Zidului Berlinului, Comisia a ajutat numeroase foste state socialiste să adopte constituții și legislații democratice, facilitând ulterior aderarea acestora la Consiliul Europei.

Astăzi, Comisia asistă statele membre în elaborarea de reforme constituționale și legislative în concordanță cu standardele internaționale. Respectarea recomandărilor Comisiei a sprijinit procesul de aderare la Uniunea Europeană.

Misiune

La solicitarea autorităților naționale și printr-un proces amplu de consultări cu autoritățile, instituțiile statului, actorii interesați și societatea civilă, Comisia de la Veneția evaluează reformele constituționale și legislative, în special în domeniul electoral și judiciar, și formulează recomandări neobligatorii cu privire la îmbunătățirea acestora pentru a garanta respectarea și aplicarea principiilor democrației, drepturilor omului și statului de drept, precum și pentru conceperea unor sisteme de guvernare eficiente și funcționale.

Statele membre

Comisia de la Veneția reunește cele 46 de state membre ale Consiliului Europei, precum și 15 alte state din America, Africa și Asia.

De ce Veneția?

„Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept” a preluat denumirea de „Comisia de la Veneția” de la celebrul oraș italian din lagună, unde a avut loc prima sa reuniune și unde continuă să își desfășoare cele patru sesiuni plenare anuale.

1990-2025 - Realizări

În cei 35 de ani de existență, datorită independenței și imparțialității sale, profesionalismului și metodelor sale de lucru incluzive, Comisia de la Veneția a avut un impact major în facilitarea adoptării constituțiilor democratice și a funcționării democratice a instituțiilor. Comisia a contribuit, în special, la consolidarea respectării principiilor statului de drept, precum și la întărirea separației puterilor și a independenței justiției în statele sale membre.

- ▶ **1000+**: Numărul de opinii și rapoarte privind reformele constituționale și legislative
- ▶ **50+**: Numărul de constituții elaborate sau revizuite cu ajutorul Comisiei
- ▶ **200+**: Numărul de experți juridici independenți care au contribuit la activitatea sa

De ce este acest lucru important pentru noi toți?

Statul de drept înseamnă:

- O democrație stabilă și pașnică.
- Cetățeni liberi și protejați împotriva arbitrariului.
- O societate mai echitabilă și mai egală. Este fundamentul democrațiilor moderne.

Ilustrații: Nadine Theuma

Toate drepturile rezervate.
Nicio parte a acestei publicații nu poate fi tradusă,
reprodusă sau transmisă fără permisiunea
scrisă prealabilă din partea
Direcției de Comunicare
(F-67075 Strasbourg Cedex sau
publishing@coe.int).

Fotografii © Consiliul Europei

Publicat de Consiliul Europei
F-67075 Strasbourg Cedex
www.coe.int

© Consiliul Europei, dec 2025

Site-ul web al Comisiei de la Veneția

<https://venice.coe.int>

Această broșură explorează principiile esențiale ale statului de drept; legalitatea, securitatea juridică, prevenirea abuzului de putere, egalitatea în fața legii și accesul la justiție. Aceste principii constituie fundamentul democrației și al drepturilor omului, asigurând o guvernare responsabilă, libertăți individuale și echitate socială. Aflați cum Consiliul Europei, prin activitatea Comisiei de la Veneția, sprijină statele în respectarea acestor standarde și protejarea cetățenilor de arbitrar. Indiferent dacă sunteți decident public, student sau cetățean preocupat, acest ghid dezvăluie de ce statul de drept contează și cum ne protejează libertățile în fiecare zi.

RON

www.coe.int

Consiliul Europei este organizația lider în domeniul drepturilor omului pe continentul european. Aceasta include 46 de state membre, inclusiv toate statele membre ale Uniunii Europene. Toate statele membre ale Consiliului Europei au semnat Convenția Europeană a Drepturilor Omului, un tratat conceput să protejeze drepturile omului, democrația și preeminența dreptului. Curtea Europeană a Drepturilor Omului supraveghează punerea în aplicare a Convenției în statele membre.

